

(i) Printed Pages : 4

(ii) Questions : 9

Roll No.

Sub. Code :

8	0	7	3
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	3
---	---	---	---

B.Ed. 4th Semester
1059

INCLUSIVE SCHOOL
Paper-F-4.3 (In all mediums)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :- (1) Attempt five questions in all.

(2) Question in Unit-V is compulsory.

(3) Attempt four questions from four Units, one from each Unit.

UNIT-I

1. Establish the need and importance of Inclusive school. 8
2. Develop historical perspective of education of children with diverse needs. 8

UNIT-II

3. How will you classify CWDN ? Detail it. 8
4. Provide an educational programme for dyscalculics. 8

UNIT-III

5. Detail the advantages of computer assistive technology in inclusive education. 8
6. Discuss role of teacher and parents in inclusive school. 4,4

UNIT-IV

7. Illustrate role of Rehabilitation Council of India in inclusive education. 8
8. Highlight main elements of UNCRPD. 8

UNIT-V

9. Attempt the following :
- (a) Integrated education
- (b) Dyslexia
- (c) One strategy for inclusive education
- (d) 2 points/highlights of RTE-2010. 4×2

(हिन्दी माध्यम)

- Note :-** (1) कुल पाँच प्रश्न करें।
- (2) यूनिट-V अनिवार्य है।
- (3) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न चुनते हुए चार प्रश्न करें।

यूनिट-I

- I. समावेशित विद्यालय की आवश्यकता और महत्व को व्यवस्थित करें। 8
- II. विविध आवश्यकताओं वाले बच्चों की शिक्षा का ऐतिहासिक परिप्रेक्ष्य विकसित करें। 8

यूनिट-II

- III. आप CWDN को कैसे वर्गीकृत करेंगे ? इसे विस्तार से बताएं। 8
- IV. डिसकैलक्यूलिक्स के लिए एक शैक्षिक कार्यक्रम प्रदान करें। 8

ਯੂਨਿਟ-III

- V. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮੇਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਹਾਯਕ ਪ੍ਰਾਯੋਗਿਕੀ ਕੇ ਲਾਭੋਂ ਕੋ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਬਤਾਓ। 8
- VI. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਮੇਂ ਸਿੱਖਕ ਔਰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 4,4

ਯੂਨਿਟ-IV

- VII. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਪੁਨਰਵਾਸ ਪਰਿਠਦ ਕੀ ਸਹਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਬਤਾਓ। 8
- VIII. UNCRPD ਕੇ ਮੁਖ ਟਕਵੋਂ ਪਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਡਾਲੋਂ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

- IX. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਕਰੋ :
- (ਕ) ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ
- (ਖ) ਡਿਸਟ੍ਰੇਕਿਸਯਸਾ
- (ਗ) ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇ ਲਿਏ ਏਕ ਰਠਨੀਤਿ
- (ਘ) RTE-2010 ਕੇ ਦੋ ਮੁਖ ਬਿੰਦੂਔਂ ਕੋ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰੋ। 4×2

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

- ਨੋਟ :- (1) ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।
- (2) ਯੂਨਿਟ V ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।
- (3) ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

ਯੂਨਿਟ-I

1. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਕੂਲ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰੋ। 8
2. ਵਿਭਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

3. ਤੁਸੀਂ ਸੀਡਬਲਿਯੂਡੀਐਨ (CWDN) ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਕਰੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰੋਗੇ ? ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੋ। 8
4. ਡਿਸਕਲਕਲਿਕਸ (Dyscalculics) ਲਈ ਇਕ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-III

5. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਹਾਇਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ। 8
6. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

7. ਸਮਾਵੇਸ਼ਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੜ-ਵਸੇਬਾ ਕੌਂਸਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਰਸਾਉ। 8
8. ਯੂਐਨਸੀਆਰਪੀਡੀ (UNCRPD) ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-V

9. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਕਰੋ :
- (ੳ) ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਿਆ
- (ਅ) ਡਿਸਲੈਕਸੀਆ
- (ੲ) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤੀ
- (ਸ) ਆਰਟੀਈ (RTE)-2010 ਦੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰੋ।

4×2

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	7	3
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	3
---	---	---	---

B.Ed. 4th Semester

(2040)

INCLUSIVE SCHOOL (In all Mediums)

Paper-F-4.3

~~Time Allowed : Three Hours~~

[Maximum Marks : 40]

Note: Attempt 50% of Total Questions of Question Paper. Time: 2 Hours
All will carry equal marks. Fraction will be lower digit.

~~marks (4×8 = 32). Unit-V, consisting of short answer type questions, is compulsory (4×2 = 8 marks).~~

UNIT-I

1. Explain the concept and importance of inclusive school.
2. Give historical perspectives of education of children with diverse needs.

UNIT-II

3. Illustrate physical, social and psychological classification of children with diverse needs.
4. What are learning disabilities? Discuss in detail the educational programme for children with dyscalculia.

UNIT-III

5. Suggest the measures that may help in promoting inclusive education.
6. Discuss in detail the role of administration and community in inclusive school.

UNIT-IV

7. Give a summarized account of the rights of PWDs as endorsed by UNCRPD, 2006.
8. How does RTE 2010 take forward the idea of inclusive education ?

UNIT-V

9. Short answer type questions (about 25 words) :
 - (a) List barriers in inclusive education.
 - (b) Identification of visual impairment.
 - (c) Computer accessibility in inclusive education.
 - (d) Functions of RCI.

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- I, II, III, IV और V यूनिटें दी गई हैं। यूनिट I, II, III और IV में से एक प्रश्न करें। प्रत्येक के समान अंक ($4 \times 8 = 32$) हैं। यूनिट V में लघुउत्तरीय प्रकार के प्रश्न अनिवार्य हैं ($4 \times 2 = 8$)।

यूनिट—I

1. समावेशी स्कूल की अवधारणा और महत्व को समझाइए।
2. विविध आवश्यकताओं वाले बच्चों की शिक्षा का ऐतिहासिक दृष्टिकोण दें।

यूनिट—II

3. विविध आवश्यकताओं वाले बच्चों का शारीरिक, सामाजिक और मनोवैज्ञानिक वर्गीकरण विस्तारित करें।
4. विकलांग अधिगम क्या है ? डिस्केल्किया वाले बच्चों के लिए शैक्षिक कार्यक्रम पर विस्तार से चर्चा करें।

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੋ ਬਢਾਵਾ ਦੇਨੇ ਮੇਂ ਸਦਦ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਉਪਾਯੋਂ ਕਾ ਸੁਝਾਵ ਦੇਂ ।
6. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਮੇਂ ਪ੍ਰਭਾਸਨ ਔਰ ਸਮੁਦਾਯ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਵਿਸ਼ਤਾਰ ਸੇ ਚਰਚਾ ਕਰੇਂ ।

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਯੂ.ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਡੀ. 2006 ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਨ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ. ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੋਂ ਕਾ ਏਕ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਵਰਣ ਦੇਂ ।
8. ਆਰ.ਟੀ.ਐੱਫ. 2010 ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੋ ਕੈਸੇ ਆਗੇ ਲੇ ਜਾਤਾ ਹੈ ?

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਲਘੁਉਤਤਰੀਯ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਲਗਭਗ 25 ਸ਼ਬਦ) :—
(ਕ) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੇਂ ਬਾਧਾਔਂ ਕੋ ਸੂਚੀਬਢ ਕਰੇਂ ।
(ਖ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਯ ਹਾਨਿ ਕੀ ਪਹਚਾਨ ।
(ਗ) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੇਂ ਕੰਪਿਊਟਰ ਕੀ ਸੁਲਭਤਾ ।
(ਘ) RCI ਕੇ ਕਾਰਯ ।

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਯੂਨਿਟਾਂ I, II, III, IV ਅਤੇ V ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਯੂਨਿਟ I, II, III ਅਤੇ IV ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅੰਕ ($4 \times 8 = 32$) ਹਨ। ਯੂਨਿਟ-V ਵਿੱਚ ਲਘੁ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ($4 \times 2 = 8$)।

ਯੂਨਿਟ—I

1. ਸੰਮਿਲਤ ਸਕੂਲ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਵਿਭਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਿਓ।

ਯੂਨਿਟ—II

3. ਵਿਭਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰਿਤ ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
4. ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ? ਬਿਸਕਲਕੁਲਿਆ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—III

5. ਉਹਨਾਂ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿਓ ਜੋ ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।
6. ਸੰਮਿਲਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ—IV

7. ਯੂ.ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਡੀ., 2006 ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤ PWDs ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖਿਪਤ ਵਿਵਰਣ ਦਿਓ।
8. ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਆਰ.ਟੀ.ਈ. 2010 ਕਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਯੂਨਿਟ—V

9. ਲਘੁ ਉੱਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਲੰਬਾਭਗ 25 ਸ਼ਬਦ) :
 - (ੳ) ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ।
 - (ਅ) ਵਿਸ਼ਟੀਗਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ।
 - (ੲ) ਸੰਮਿਲਤ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਸੁਲੱਭਤਾ।
 - (ਸ) ਆਰ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਕੰਮ।

2010
B. Ed.-4th Semester
F-4.3: Inclusive School
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

**_*_

UNIT – I

- I. What do you understand by inclusive school? What is its importance? (8)
- II. Give a historical perspective of education of children with diverse needs. (8)

UNIT – II

- III. Define CWDN. Classify them all into categories. (2+6)
- IV. How would you identify children with dyscalculia? (8)

UNIT – III

- V. Discuss role of teacher in inclusive school. (8)
- VI. Explain role of computer accessibility for CWDN. (8)

UNIT – IV

- VII. Explain inclusive education as enshrined in RTE Act. (8)
- VIII. 'RCI has a huge role in inclusive education'. Discuss. (8)

UNIT-V

- IX. Attempt the following: -
- (a) UNCRPD 2006
- (b) Visual impairment
- (c) Promotion of inclusive education
- (d) Barriers in inclusive education (4×2)

**_*_

(Hindi/Punjabi versions enclosed)

नोट: प्रश्न संख्या 9 (भाग-5) अनिवार्य है तथा भाग (1-4) में से एक-एक प्रश्न का चयन करते हुए, सभी में से कुल पाँच प्रश्न करो।

_ * _ * _ *

भाग-1

1. समावेशी स्कूल से आप क्या समझते हो? इसका क्या महत्व है?
2. बच्चों की विभिन्न आवश्यकतानुसार शिक्षा के ऐतिहासिक परिवेश का वर्णन कीजिए।

भाग-2

3. सी.डब्ल्यू.डी.एन. की परिभाषा लिखो। इन सभी वर्गों का वर्गीकरण कीजिए।
4. बच्चों में अधिगम अक्षमता की पहचान आप कैसे करेंगे?

भाग-3

5. समावेशी स्कूल में अध्यापक की भूमिका की व्याख्या कीजिए।
6. सी.डब्ल्यू.डी.एन., बच्चों के लिए कम्प्यूटर पहुंच की भूमिका की व्याख्या कीजिए।

भाग-4

7. आर.टी.ई. अधिनियम में वर्णित समावेशी शिक्षा की व्याख्या कीजिए।
8. 'समावेशी शिक्षा में आर.सी.आई. की महत्वपूर्ण भूमिका है।' व्याख्या कीजिए।

भाग-5

9. निम्नलिखित विषयों पर संक्षिप्त नोट लिखिए:—

(क) यू.एन.सी.आर.पी.डी. २००६।

(ख) दृष्टि कमजोरी।

(ग) समावेशी शिक्षा के प्रावधान।

(घ) समावेशी शिक्षा में रूकावटें।

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

**_*_

ਭਾਗ-1

1. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ? ਇਸਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ?
2. ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

3. ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ.ਏਨ. ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਲਿਖੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰੋ।
4. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਗਮ ਖਿਮਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ?

ਭਾਗ-3

5. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
6. ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.ਡੀ.ਏਨ. ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕੰਪਿਊਟਰ ਪੰਹੁਚ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-4

7. ਆਰ.ਟੀ.ਈ. ਅਧਿਨਿਯਮ ਵਿਚ ਵਰਣਤ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. 'ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਆਰ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ।' ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-5

9. ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ:-
 - (ੳ) ਯੂ.ਏਨ.ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਡੀ. 2006
 - (ਅ) ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ।
 - (ੲ) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ।
 - (ਸ) ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ।